

Úton, útfélen - Giacomo Casanova helyváltoztatásainak információs hozadéka

Sulyok Anita

doktorjelölt, SZTE Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola – irodavezető, V-Híd Zrt., Szeged)

sulyoka@gmail.com

„Az információ hatalom, ha jól használod győzelem.” A szállóige ezúttal is érvényes: az információ és annak megosztása az emberiség története során mindig is fontosnak bizonyult, hiszen hatalommal és/vagy előnyökkel párosult. Noha az információk egy része akár a szélesebb közönség számára is érthető és elérhető, az információszerzésnek és a beszerzett információnak létezett és a mai napig is létezik egy olyan aspektusa, melyet kevesen értenek és értelmeznek, és amelynek hozzáférési és birtoklási lehetőségei is korlátozottak.

Ez a ma szakszóval hírszerzésnek, köznyelven kémkedésnek nevezett információgyűjtési tevékenység az általunk vizsgált 18. századi Európában már jól strukturált, alapvetően két pillérrre támaszkodó rendszerként létezett. Egyrészt az addigra már jogilag is jól körülírt diplomáciai képviselők (követségek, követjárások, konzulátusok) szinte köztudomásúan végeztek hírszerző tevékenységet, másrészt informális módon utazók, kalandorok egyfajta magánkérem stáuszban szintén szállítottak információkat. Előbbiek tevékenysége és termése a diplomáciai levelezés tanulmányozása révén rekonstruálható, az informalitás (vagy akár az illegalitás) miliójében működő magánkéremek közreműködése viszont nem mindig egyértelműsíthető, sok esetben homályban maradt, vagy éppen a kutatás nem szentelt neki kellő figyelmet. Mindamellert alapvetésként kezelhető, hogy a 18. században az információs tőkeformák „beszerzésének” az egyik, ha nem a legfontosabb eszköze a fizikai helyváltoztatás volt. Ebből az is következik, hogy a helyváltoztatást professzionális szinten űző utazók, kalandorok vélhetően számos alkalommal végeztek informális hírszerző tevékenységet.

A fentiek ismeretében igen meglepő, hogy a 18. század egyik legismertebb, gyakorlatilag egész életében úton lévő kalandor-szerzője, a társadalmi felemelkedésre vágyó Giacomo Casanova, aki hosszú élete során a kor arisztokratikus Európájában – különböző okok (pl. börtönbüntetés eshetősége, kiutasítás, tartozás) miatt – sűrűn helyváltoztatásra kényszerült, mindmáig nem képezte információs előnyszerzéssel kapcsolatos elemzés tárgyát. Amennyiben az általa írt munkákat áttekintjük, életrajzából, az *Histoire de ma vie*-ből kirajzolódik egyrészt a kor Európájának utazási térképe, másrészt az utazás, mint par excellence magánérdekű információszerzési tevékenység. A kalandor számára minden utazás információ- és presztízsforrás, hiszen az élmény és információ birtokában a történetmesélés révén a társasági élet középpontja lehet, új kapcsolatokra (és mecénásokra) tehet szert, előmozdíthatja a társadalmi ranglétrán történő emelkedését, illetve információit („privát kémként”) áruba is bocsáthatja.

Az *Histoire de ma vie* részleges olvasata is már rávilágít, hogy Casanova saját beszámolója alapján többször is végzett hírszerzési tevékenységet önös érdekből, illetve felkérésre. Ugyanakkor adatunk van arról is, hogy az információs előnyszerzés érdekében végzett tevékenység nemcsak, hogy nem hozta meg a várt eredményt, hanem kifejezetten a visszájára fordult: ilyen például az az eset, amikor a velencei inkvizíció számára szállított információk hitelességét éppen a szerző múltja miatt kérdőjelezték meg, vagyis a kvázi megrendelő nem tartott igényt az információs előnyszerzésre, s ezzel Casanova személyes előnyszerzése is meghiúsult.